

Iztok Simoniti

O vrednotah kristjanov

1. Moč dejstev

Svet zaradi kristjanov in klera nikoli ni bil niti ne bo boljši, čeprav nenehno govorijo o vrednotah tako, kot da jih drugi nimamo. Vendar dejstva (finančne malverzacije, pedofilija, pohlep, klerikalizem) neusmiljeno kažejo njihove resnične vrednote. Zato v razmisleku o vrednotah kristjanov izhajam iz dejstev, saj ta istočasno razkrivajo delujoče vrednote klera in naravo celotnega etičnega sistema kristjanov. Samo dejstva o pedofiliji kažejo, da ne gre za občasna, redka in izjemna dejanja, ampak za ponavljajoča se in naklepna kazniva dejanja; da ne gre za neki kraj, ampak za pedofilijo na vseh kontinentih. Uradne raziskave v Združenih državah Amerike, na Irskem, v Avstraliji, Nemčiji in Avstriji kažejo, da je pedofilija sistemska praksa klera; da ne gre za nižji kler, ampak za celotno strukturo od diakona do škofa; da je pedofilijo Vatikan “preganjal papirnat” ter jo tako spodbujal in prikrival do konca; da so pri tem sodelovali visoki kler in papeži, lokalne cerkve in (v primeru Irske) tudi država.

Cerkvena pedofilija spada v t. i. veliko zlo; zanj je značilno, da umaže vse in tako kaže sistemsko pohabljenost vrednot. Kakšne so torej resnične vrednote kristjanov; na primer klerikov pedofilov in škofov ter papežev, ki s prikrivanjem, nekaznovanjem in premeščanjem pedofilov ta *morbis ecclesiae* vzdržujejo? Kakšne so vrednote katoliške družine? Najprej otrok, žrtev pedofilov, ki si za zlorabe niso upali povedati staršem; potem staršev, ki niso ukrenili ničesar, da bi svoje otroke zaščitili, ko so izvedeli, da jih zlorablja “osebe iz ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega življenja”, za katere cerkev uči, da so boljše kot drugi ljudje. Kristus za pedofile sicer predlaga: “Kdor pohujša enega od teh malih, ki verujejo vame, bi bilo bolje zanj, da se mu (od diakona do škofa, op. I. S.) obesi mlinski kamen na vrat in se potopi v globino morja” (Mr 9,42–48).

Kler ima srečo, da Zahod ne sledi Kristusu in ne prakticira smrtne kazni, za katero se sicer zavzema Vatikan. Sicer pa mislim, da ima krščanski Bog prav tu priložnost, da si vsaj malo vrne izgubljeno dostojanstvo.

Ker so vrednote del vsake etike in so zato srčika vseh kultur, šele razmislek o delovanju vrednot v časovnem loku razkrije njihovo resnično vsebino, ki je razpoznavna iz dejstev. Dejstva, ki so posledica človeških dejanj, namreč nikoli niso osvobojena vrednot/etike. Platonovo odkritje, da se vse, kar je (dejanskost), kaže v luči idej, vsaj meni pravi, da je mogoče pravo vsebino idej – etike, morale, vrednot itd. – ugotoviti tudi po obratni poti. Zato lahko iz dejstev, uresničenih idej, razpoznamo tako namen idej kot tudi njihovo neumrljivost, nespremenljivost in taktično prilagodljivost. Prilagajanje idej vedno novim situacijam zmotno razumemo kot razvoj; dejansko gre za njihovo neumrljivost, torej trajno uporabnost; to trditev ilustriram s primerjavo dejstev iz različnih časovnih obdobj, ki zame izhajajo iz istih idej.

Morda to, da časovno skačem sem in tja, otežuje branje, vendar je problemsko upravičeno in nujno, saj hočem poudariti pojasnjevalno moč dejstev kot realizacij zelo starih idej, ki skozi čas spreminjajo imena in utemeljitve, ne pa svojega osnovnega namena. Prav intelektualna prehodnost misli od dejstev do idej in nazaj je učinkovita metoda za razkrivanja, kaj pravzaprav avtorji in podporniki idej hočejo. Ta miselna pot nazaj je eksistenčno nujna. Taka prehodnost omogoča vsaj dvoje: prvič, da izkušnjo (tradicijo) razumemo kot uresničenje idej (na primer sežiganje ljudi, knjig, uničevanje grobov in templjev); in drugič, da spoznamo, da slabe eshatologije rojevajo še slabše teologije in te najslabše pastorage: pedofilija, klerikalizem, finančne malverzacije, ki so vse kazniva dejanja, so posledica neke vztrajne pastorage, ki razkriva resnične vrednote kristjanov, slednje pa niso posledica “zunanjšega skvarjenega” sveta, ampak notranje deformiranosti. Po fenomenološko bi rekel, da dejstva poskrbe, da “se ideje kažejo na način, kakor se kažejo”; ker moramo “dejstva, kot se kažejo”, razumeti kot uresničene ideje, jih lahko postavimo nad teorije in sistematike. Pri razlagi dejstev in idej moramo izhajati najprej iz petih bioloških čutov in nato iz navadnega (raz)uma, ki je človeku pomagal preživeti.

Kot vse religije je tudi krščanstvo utemeljeno z vrednotami, etiko, moralo; ta je zapisana v *Bibliji*, katekizmih in spisih teologov. Vendar so bolj kot zapisane pomembne vrednote, ki izhajajo iz resničnih potreb, saj se po teh kristjani ravnaajo v vsakdanjem življenju. Te resnične vrednote in etiko/moralo je kler vedno prikrival; danes tega ne more več, saj na srečo ni več oblastni interpret tega, kar je. V nadaljevanju navajam prav dejstva o dejanjih, ki so jih kristjani in njihove cerkve tisočletja počenjali

v imenu Boga in ki kažejo, da je ta religija *urbi et orbi* – v Evropi in svetu – povzročila več trpljenja, kot ga je preprečila.

2. *Paganitas v. monotheismus* – problem delujočih vrednot

Po konverziji rimskega cesarja Konstantina in s sovpadajočim tolerančnim ediktom (Milano, 313 n. št.), ko je krščanstvo postalo *de facto* državna religija, se je hitro pokazalo, kako ideja enoboštva deluje v praksi. Vodje kristjanov so skoraj neovirano ščuvali (do tedaj preganjane, ponižane, odrinjene in zasmehovane) kristjane k rušenju svetišč in spomenikov antične kulture, k uničevanju vsega, kar ni bilo krščansko; pozivali so jih k ropanju, pogromom in ubijanju pristašev *paganitas*, spoštovalcev grško-rimske tradicije. Takrat so začeli kristjani, pravi Dragoš Kalajjić, uresničevati krvoločno apokalipso iz Janezovega evangelija, kjer piše, da je bilo Jagnjetu "... dano odvzeti mir z zemlje, tako da se ljudje koljejo med seboj. In dan mu je bil velik meč" (Razodetje 6,4). Za civilizirani Rim so bili kristjani ateisti in praznoverci, ki "so tako propadli, da so zavrgli večne bogove in se obrnili k judovskemu mrtvecu" (Julijan Apostata). Z nasiljem, pogromi in uničevanjem, ki so jih izvajali kristjani pod zaščito nekaterih rimskih imperatorjev, so kot prinašalci Besede edino pravega Boga kristjani "demonstrirali nizkotni demonizem, netoleranco ter totalitarne ambicije do poganov".

Dobro so dokumentirani "algolagnijski", danes bi rekli sadomazohistični, izvori judovsko-krščanskega mučeništva in martirijološkega pretiravanja, ki ga doktrinarno goje vsi monoteizmi. Rabi Hananja Ben Teradjon, judovski mučenec (2. st.) je odklonil "milostni udarec", ki bi pospešil njegovo smrt, ko so ga z ognjem mučili Rimljani, češ, da lahko samo Bog odloči, kdaj mu bo vzel življenje. Edward Gibbon, prvi moderni zgodovinar antičnega Rima, o tem pravi: "Popolno preziranje resnice in verodostojnosti v prikazih teh mučenj iz prvih začetkov krščanstva je bilo izzvano z eno, nadvse naravno napako: ekleziastični pisci 4. in 5. st. so rimskim magistratom (sodnikom, op. I. S.) pripisovali isto nepopustljivost in neusmiljeno strogost, ki je izpolnjevala njihova srca glede idolatrov in heretikov v tem času. Ogromna večina rimskih sodnikov je namreč spoštovala pravne norme" in se je "pogosto izogibala osovraženi službi uradnih preganjalcev kristjanov ter s prezirom zane-marjala obtožbe ali pa obtoženim kristjanom svetovala, po kakih pravnih poteh naj se izognejo strogim zakonom." Seveda neuspešno, saj so "včasih ... pomanjkanje tožnika kristjani nadomestili s prostovoljnimi

samoobtoževalnim pričanjem, hrupno in nadležno so vznemirjali javne službe *paganitas*, množično zavzemali sodišča in od magistratov zahtevali, da jih javno obsodijo in izvršijo z zakonom predpisane kazni”. Ta zgodnja vzgoja za mučeništvo, kot “vračilo neskončni ljubezni Boga”, je vzgoja za fanatizem, lasten monoteizmom, ki ga grško-rimska tradicija ne pozna. Monoteistične trpljenjske/žrtvovanjske teologije nam tudi danes sporočajo, da pripravljenost sprejeti smrt za zveličanje pomeni tudi pripravljenost ubijati za zveličanje; prav tako pripravljenost žrtvovati sebe vedno pomeni pripravljenost žrtvovati druge. *Voglio mille morti* je zahteval fašist/monist Mussolini. Danes to martirijsko/žrtvovanjsko ekonomizacijo smrti vsak dan demonstrirajo mladi Čečeni, Palestinci, Pakistanci, Afganistanci, ki se razstreljujejo med sovražniki v Londonu, Parizu, Berlinu, Moskvi, Aziji in Afriki.

Zato se morajo tisti *idiotes* – gr. neodgovorni –, ki se veselijo, da je Vatikan Slovence končno “obdaroval s prvim uradno razglašenim blaženim mučencem v samostojni Sloveniji”, zamisliti, kako se v 21. stoletju globalno uresničuje Tertulijanova hujskaška maksima “Kri mučencev je seme Cerkve”. Vatikanski urad za pripuščanje k oltarju – obrat za proizvodnjo svetnikov – je iz nesrečnega študenta teologije Lojzeta Grozedeta, ki so ga leta 1943 na grozovit način ubili partizani, v beatifikacijski proceduri ustvaril nekoga, ki ga ni bilo. O nesrečnem mladeniču, ki je bil “umorjen zaradi vere in bil vzor čistosti”, se pišejo drame in povesti, pojejo pesmi, prirejajo simpoziji; skratka ustvarja se *mythos*, pripovedke. Podobno, samo hitreje, so komunisti z izmišljijami na nivoju indijanaric ustvarjali heroje.

3. Čistost

Zmaga krščanstva pomeni zadušitev antičnega *paganitas*, ki je sinonim za duhovni, religiozni in intelektualni pluralizem; na mesto človeškolikih in človeško šibkih bogov grško-rimskega panteona vstopa en, nedoumljiv, skrivnosten Troedini Bog, ki ne trpi odpadnikov, temveč zahteva “čistost” in je za to vedno pripravljen uporabiti nasilje; žrtvovati se za čistost je ideal vseh – katoliških, islamskih, komunističnih, nacističnih – fundamentalistov. Zato kristjani najprej ubijajo druge, hitro pa se začno pobijati tudi med seboj. Pri ubijanju heretikov ne gre samo za to, da je, “kadar ideja in praksa zastaneta, treba najti sovražnika med somišljeniki, ampak za to, da monoteizem tako doktrinarno kot praktično potrebuje notranje in zunanje sovražnike, ki so duhovni in praktični vir religioznega besa” (Simon Simoniti). Torej iz dejstev izhajam zato, ker intelektualna

prehodnost misli od dejstev do idej in nazaj, omogoča razkritje zlih teologij in ideologij. Prav dejstva kažejo na drugo paradigmo, in sicer na to, da je – že od Konstantina – kristjane mogoče prepoznati po tem, da se ne ljubijo niti med seboj niti ne ljubijo drugih. Potreba po čistosti, ki zahteva nasilje nad drugimi in svojimi, nikoli ne zamre, zato se judje, kristjani in muslimani danes sovražijo močnejše kot na začetku. Monoteistične metode za doseg čistosti – religiozno nasilje, kulturni boj in verske vojne – so v evropski prostor prinesli kristjani; Rimljani in Grki jih niso poznali. Ker je za moderno Evropo krščanski Bog neškodljiv samo, če deluje za zidovi cerkva, je sekularizem cerkev ločil od države, politike in intelektualnega diskurza republike. Zato bog tudi ni omenjen v ustavi Evropske unije.

Katoliško bojaželjnost za čisto vero, to stalnico krščanstva, kardinal Franc Rode izraža takole: “Konflikt je bistvena sestavina evangelija. ... Tako Bog lahko uporabi celo zlo za doseg svojega cilja.” Kardinalu tu godi izključevalni Kristus, ki pravi: “Kdor ni z menoj, je proti meni” (Mt 12,30); drugič bo citiral vključevalnega Kristusa: “Kdor ni proti meni, je za nas” (Mr 9,40; Lk 9,50); tretjič militantnega: “Nisem prišel, da prinesem mir, ampak meč” (Mz 10, 34) itd. Citiranje glede na politično vreme je metoda za krhanje morale in slaba usoda klera, ki bolj kot na nemoralnost cerkve kaže na bistvo beligerentnega monoteizma, in sicer; prvič, v krščanstvu kot religiji razločevanja cilj vedno posvečuje sredstva. Drugič, razkriva tudi “etični obrat” zaradi katerega zlo (nasilje), ki ga zahteva Bog, sploh ni zlo, ampak dobro. Navadni ljudje se moramo zavarovati pred *idiotes* – neodgovornimi –, saj sebe štejejo med tiste, ki jim Bog sproti “oznanja”, kdaj je nasilje potrebno.

V času Konstantina in pozneje Teodozija, ki katoliško krščanstvo (380 n. št.) tudi *de iure* postavi kot edino državno religijo, se nasilje do vsega nekrščanskega stopnjuje. To je čas, ko sta *Biblija* in njen etični sistem – morala, vrednote, vrline, kreposti, blagri – že dvesto let “dokončno in nedotakljivo” oblikovana. Kmalu po letu 100 n. št. je nastala “standardna” verzija in z njo “standardni” obseg *Biblije* (J. Zupet), kar sicer zahteva političnemu trenutku primerne interpretacije, vendar biblijsko nasilje ostaja stalen in zavezujoč vir navdiha. Že takrat so kristjani pokazali svoje resnične vrednote – nestrpnost do drugih –, njihova cerkev pa politične in oblastne ambicije. Mislim, da od takrat katoliška cerkev “deluje, kot je zapisano”, kar pomeni, da prvo božjo zapoved (“Ne imej drugih bogov, razen mene”), če le more – doma in v svetu – uveljavlja s silo.

Zato mislim, da med etiko, zapisano v *Bibliji*, politiko cerkve in *ethosom* (konkretnim ravnanjem klera) ni neskladja, saj krščanstvo širi in utrjuje s silo; taka skladnost in doslednost glede nasilja, kadar je potrebno,

v stoletjih pozneje postane prevladujoči vzorec krščanskih cerkva. Če je *Milanski edikt* (313) omogočil, da se kristjani nehajo pretvarjati in začno uveljavljati resnične potrebe/vrednote, je Teodozij z razglasitvijo krščanstva kot edine vere cesarstva (380) nasilni *modus operandi* samo "uzakonil". S tem pa večni vrednostni smerokaz kristjanov "Sodite nas po besedah, ne po dejanjih!", ne izgubi veljave, saj postane natančnejši v smislu: "Pretvarjali se bomo, če bo treba, sicer pa bomo vedno in povsod tudi s silo uveljavljali prvo zapoved." Šele razsvetljenje, čez več kot 1300 let, vatikanski kler spet prisili v taktično pretvarjanje tako, da ene vrednote oznanja, po drugih pa se ravna, kar je tudi danes njegov *modus operandi*. Cerkev zato ne mara odprte družbe, saj ta razgalja njene resnične vrednote/etiko. Delujoča demokracija kler in vernike neusmiljeno potiska v še večji razkorak (pretvarjanje) med besedami in dejanji. Res je, da fevdalna cerkev noče zunanjega nadzora demokracije; vendar bo brez tega Vatikan še naprej prakticiral pedofilijo, finančno in materialno grabežljivost ter se šel primitivni prozelitizem, zaradi katerega je danes krščanstvo najbolj osovražena religija na svetu.

Grško-rimska tradicija ne pozna religioznega nasilja (kulturnega boja in verskih vojn) in sovraštva, ki izhaja iz globoke religiozne zavesti. Na srečo religija ni najgloblja, arhetipska podzavest. Praktično sovraštvo do grštva in rimstva so teološko utemeljili prvi "ideologi" čistega krščanstva (2.–4. st. n. št.). Če sta Justin (usmrčen 165 n. št.) in Origen še "ustvarjala" skupne korenine grštva in krščanstva, so Irenej, Atanazij in Plotin zahtevali "čistost vere", zato so iz antike jemali samo tisto, kar monoteizem, tudi neoplatonistično, (raz)ločuje od grško-rimskega politeizma in duhovnega pluralizma. Za Tertulijana (150–220 n. št.), tega zgodnjega netilca sovraštva do Aten, Rima in Jeruzalema, kristjani nimajo nič skupnega s helenističnim *paganitas* in še manj z grško-rimskimi literati. Od kristjanov zahteva, da se ne udeležujejo poganskih zabav – da si ne ogledujejo konjskih dirk, ne obiskujejo gledališč, aren –, zato da bodo v trenutku poslednje sodbe v nebesih nagrajeni s tem, da bodo lahko "gledali kaznovanje kraljev ..., filozofov, ki gorijo skupaj z učenci ..., pesnikov in vseh, ki so na zemlji ... besneli proti Gospodu" (*De spectaculis* (O igratih)). Toda maksima, ki jo pripisujejo njemu – "*Credo quia absurdum*" (Verjamem, ker je absurdno) – trajno definira bistvo odnosa med vero in razumom, saj jasno pove, da vera zadovoljuje potrebe, ki jih razum ne more. Mislim pa, da je pomembnejše razumeti, da navadni razum (*sensus communis*) zelo dobro razloži potrebo po absurdnem – torej nemogočem in celo neobstoječem –, saj ve, da ne gre za potrebe "čudakov", ampak tistih, ki hočejo v imenu "onkrajšnjega" obvladovati "tukajšnji" svet.

Grško-rimski “*Credo ut intelligam*” (Verjamem, saj lahko razumem) je tako zaradi odpora do absurda kot zaradi utrujenosti civilizacije izgubljal bitko z vitalnim krščanstvom. Galen, romanizirani Grk (2. st.), tako pravi: “Mojzes misli, da je za Boga vse mogoče, mi Grki pa trdimo, da so stvari, ki so po naravi nemogoče.” Neoplatonik Porfirij iz Tira (3. st.) trdi: “Bog ne more narediti vsega. Ne more reči, da je dva krat dva sto in ne štiri.” In tako naprej. Tako so Grki in Rimljani izgubili boj s kristjani zato, ker niso razumeli, da Bog kristjanov zmore prav to, kar je absurdno, in da je mogoče zmagati prav z vero v nemogoče ali celo neobstoječe, “Bogu namreč ni nič nemogoče” (Lk1, 37).

Res je, da je preučevanje razlik med koncepti Troedinosti Boga po Atanaziju Aleksandrijskem, Didimu Slepem, Gregorju Nacijanškem ali Anfilohu iz Ikonije antiintelektualizem; to lahko rečem tudi za preučevanje srednjeveških teoloških disputov o krivdi Jude Iškarijota in Jezusovi vnaprejšnji vednosti, da ga bo izdal, ali v zadevah *filioque*, brezmadežnosti, in božji naravi učlovečenega Sina. Če pa trdim, da me zanimajo predvsem dejstva, hočem poudariti, da nas mora zanimati, kaj vse so tisti, ki v to verjamejo, pripravljeni narediti nam, ki tega ne verjamemo. Teološki antiintelektualizem je praviloma krinka, ki navdihuje zlo ustvarjalnost; zato so dejstva tako pojasnjevalna.

Kot so kristjani sistematično in besno uničevali vso nekrščansko, torej grško, rimsko, judovsko in islamsko kulturno dediščino, so tudi katoličani uničevali nekatoliško dediščino, torej bizantinsko, pravoslavno in protestantsko. Strast po medsebojnem uničevanju spomenikov, templjev, knjižnic in, če se je le ponudila priložnost, tudi ljudi, ki so jo v srednjem veku prakticirali kristjani vseh veroizpovedi, postane paradigmatična tradicija institucionalizirane religije. Kot vemo, religija sega globoko, vendar ne najgloblje. Namreč, sovraštva med različnimi etnijami Evrope – med Germani, Romani in Slovani – krščanstvo nikoli ni omililo, zato ne drži Erazmova trditev: “Ren je nekoč ločeval Germane od Galcev, a Ren ne ločuje kristjana od kristjana.” Velike verske vojne in veliki diplomatski sporazumi, kot sta *Mir v Augsburgu* (1555) ter *Vestfalski mir* (1648), so nastali kot posledica nasilnega ločevanja duhov bojujoče se katoliške cerkve. Da religija ne sega najgloblje, kažejo odnosi med Italijani, Slovenci in Nemci vsaj od reformacije do danes ter še posebno v 20. stoletju; italijanski in avstrijski katoliški kler sta vedno bila in sta še danes proti slovenskemu. Tudi Vatikan ni nikoli dal – ne v Trstu ne v Celovcu – Slovincem svoje župnije. Sramotno mučno je, da si slovenska cerkev tega ni izborila. Ker je premoč etničnega in jezikovnega ter posledično nacionalnega nad religioznim (in ideološkim) sploh značilnost Evrope, bi bilo krščanstvo,

ki nikoli ni omogočalo mirnega sobivanja različnih kultur, nesmiselno omenjati v ustavi Evropske unije. Krščanstvo “združuje” samo z mečem združevalca, religioznega ali posvetnega hegemonu; tudi komunizem, brezbožni otrok krščanstva, ni nikoli uspel združiti evropskega proletariata, proletarce vzhodne Evrope pa je “združeval” samo s sovjetskimi tanki; tudi Titovi komunisti so, po razpadu kraljevine, jugoslovanske narode po letu 1945 “združevali” s partijsko religijo in hegemonijo. Krvavi razpad Titove Jugoslavije je samo znova razkril resnične vrednote monoteistov in monistov; v času krvavega razpadanja so cerkve katolikov, pravoslavcev in muslimanov blagoslavliale orožje nacionalistov in trdile, da je Bog na njihovi strani, tudi kadar uničujejo templje, knjižnice ali pokopališča sovražnikov. Podobno, kot je Vatikan spodbujal Špance, ko so uničevali politeistične kulture Aztekov, Inkov in Majev, so ameriški katoliki in protestanti spodbujali uničevanje Indijancev v Severni Ameriki.

4. Etika in *ethos* – vrednote dveh tradicij

Filozofi, teologi in ideologi so predstave o dobrem in zlu ter človekovi vlogi v tem organizirali v velike etične sisteme. To so sistemi o (pravem) smislu življenja in človekovi odgovornosti zanj; ti sistemi vključujejo etiko, moralo, vrednote, vrline, kreposti, ki so oblikovane kot zapovedi, prepovedi, priporočila, dopustitve, opustitve; torej kot navodila človeku. V etičnem sistemu so vrednote nekakšni smerokazi človečnosti, po katerih naj se človek ravna v vsakdanjem življenju, saj imajo opraviti z dobrim (gr. *aksios*) kot smislom življenja. V tem pogledu so vrednote pravičnost, resnicoljubnost, iskrenost, prijateljstvo, solidarnost, dobrotu, nesebičnost, poštenost; tudi mir, varnost, blagostanje, svoboda; pa tudi družina, domovina, bog; pravna država, človekove pravice, svoboda vere in demokracija; vedno bolj so vrednote zdravo okolje, skrb za živo in neživo naravo ter za mikro- in makrokozmos itd. Zaradi ustvarjalnosti – ta se kaže kot razvoj – postaja človeški svet vedno večji in vse bolj zapleten, zato narašča tudi število vrednot.

Odnos med etiko in *ethosom* razumem kot odnos med zapisanimi in delujočimi vrednotami; pri tem pa krščanske cerkve, če le imajo dovolj moči, ravnajo tako, da se delujoče vrednote skladajo z zapisanimi; torej, da prvi zapovedi podredijo vse ostale. Če *etika* pomeni v sistem organizirane predstave o dobrem in zlu, *ethos* pomeni konkretno ravnanje ali držo posameznika v vsakdanjem življenju. Vrednote (etika, morala ...) so usodno razkrivajoče, saj to, kar duhovnega in materialnega ustvarimo,

kaže na naše resnične potrebe, ki postanejo vrednote, te spet postanejo potrebe itd. Skratka, kar je za nas vrednota, postane potreba, ki jo skušamo zadovoljiti. Da bi se spremenili, moramo spremeniti vrednote, te pa bomo spremenili, če bomo imeli drugačne potrebe itd. V razlagi eksistenčne ujetosti človeka v sebe in svet, mi je kot nefilozofu blizu Heraklitov rek “*Ēthos anthrōpō daimōn*” (Heraklit, frag. 119). Ta misel ima več pomenov, ker ima več uporab; na primer: “Nrav (*ethos*) je človekov demon” ali “*Ethos* je usoda človeka”. Meni ustreza prevod: “Drža (*ethos*) kaže, kakšen človek v resnici je.” Ali z besedami teologa R. Guardinija: “*Ethos* je moralni (vrednostni) temelj za naš odnos z bližnjim.”

Kristjani, posebno katoličani, o vrednotah govorijo tako, kot da so vrednote drugih slabše. Torej ne pozabimo, da se katoliki, kadar govore o razpadu starih vrednot (družina, Bog, domovina, zakonska zveza ...) in neobstoju novih, zavzemajo za vrednote na način, ki je proti zahodni svobodi. Zato moramo razumeti, da etični sistem, ki je “hierarhična in vse obsegajoča zgradba dobrega in zla”, določa, kakšne bodo praktična morala, vrednote, kreposti ali vrline itd. Ker etični sistemi monoteizmov obsegajo celotno pot (*total-iter*) človeka od stvarjenja do večnosti, so *per definitionem* totalitarni, kar pomeni, da imajo vse odgovore o dobrem in zlu. Tudi koncepti in prakse kaznovanja, ki so osnovni instrumentarij vseh monoteizmov, imajo totalitarno razsežnost; človek je z izvirnim grehom kaznovan takoj s spočetjem, rojstvom ter si v času življenja zato zasluži kazen, če je le mogoče, že na tem svetu; podaljševanje kazni v večnost pomeni večno kazen, torej možnost druge smrti in večnega pogubljenja. Katoliški kaznovalni univerzalizem ne stremi samo h kaznovanju judov, in muslimanov, ampak s kaznijo straši iskreno bogaboječe kristjane; ustrahuje trume starih ženic in moških, saj se ateistov, agnostikov in poganov (torej intelektualcev) ne da.

Zato ne spreglejmo, da imajo vrednote monoteistov (judov, kristjanov, muslimanov) in monistov (komunistov, nacistov, fašistov) ter pluralistov (demokratov, liberalcev, republikancev) sicer ista imena – na primer iskrenost, resnicoljubnost, pravičnost, poštenost, nesebičnost itd. –, vendar je od etičnega sistema in njegovega političnega režima odvisno, kako bodo te delovale v konkretnem življenju. Vrednote same po sebi torej lebdiijo v praznem prostoru in šele etični sistem določi njihovo praktično rabo. Tu moram spomniti, da je zahodna civilizacija rezultat dveh nezdržljivih etičnih tradicij, judovsko-krščanske (semitske) in grško-rimske (indoevropske). In ker je vsaka ustvarila svoj etični sistem, to pomeni, da morale, vrednote, vrline in kreposti z istimi imeni v praksi delujejo različno. Nezdržljivost tradicij je še danes razlog za neobstoje enotne zahodne

etike, in ker sinteza dveh tradicij ni možna, je za zgodovino Zahoda značilna tekma oziroma boj med tema konceptoma.

To poudarjam zato, ker trditev Benedikta XVI., da je krščanstvo nadgradnja grštva, ne drži. Prav v strastnem uničevanju grško-rimske dediščine moramo videti delujočo vrednoto kristjanov, ki jasno zanika papeža in razkriva nekaj drugega. In sicer, če “vrednotimo” delovanje kristjanov v historičnem loku dveh tisočletij, lahko rečem, da med zapisanimi in delujočimi vrednotami kristjanov ni neskladnosti in da bi se tudi danes – ko prevladuje grško-rimska tradicija – Vatikan ravnal po zapisanih vrednotah in bi prvo zapoved uveljavljal s silo tako, kot jo vedno, če jo le more. Danes namreč Vatikan kot največje sovražnike krščanstva vztrajno navaja individualizem in subjektivizem ter relativizem in sekularizem. Te temeljne vrednote zahodne svobode, ki so grško-rimskega izvora, bi katoliški kler, če bi jih lahko, ukinitil. Iz teh dveh tradicij izhajata tudi dva koncepta človečnosti in človeškega dostojanstva.

5. *Caritas versus philanthropia'*

Ker monoteizmi celotni smisel življenja, torej vso etiko in vrednote, podrejajo prvi zapovedi “Jaz sem edini Bog”, tako da nestrpnost do drugačnih, torej nevrednoto, spreminjajo v vrednoto, mi je od katoliške *caritas* mnogo bližja grška *philanthropia'* (rim. *humanitas*), ki človekoljubje povezuje s svobodo in demokracijo, saj izhaja iz mita o uporuh Prometeja tiraniji Zeusa (Ajshil: *Vklenjeni Prometej*). Za Zahod – kamor imigranti prinašajo tuje kulture in bogove in ki ima globalne ambicije – je namreč lahko moralni temelj samo pluralistična *philanthropia'*, ne pa mon(ote)istični katoliški *caritas*.

Zato je helenski ideal človekoljubja za demokratični Zahod in njegove globalne ambicije in dolžnosti boljši; to zahteva osvoboditev “človekoljubja” od krščanskega monopola, saj je za ostali svet nekaj slabega. Krščanski *caritas* se ne omejuje na brezpogojno pomoč, ampak dáje skladno z evangelijsko “računico” v smislu “postani to, kar smo mi, in ti bo dobro, kot je nam”. Krščanski bog, ki ne prenese tujih bogov, dáje zato, da bi ti izginili. Prometejska ideja filantropije mi je bližje zaradi njene ustvarjalne in sodelovalne naravnosti; sodobni Prometej vzpodbuja nove iznajdbe in odkritja, za katera je potrebna ustvarjalna sinergija zahodnih in nezahodnih znanj, ki *ipso facto* odpirajo pot k skupnemu razumevanju globalnih problemov. Monoteizem svet zavzema s Kristusovo grožnjo “Kdor ni z menoj, je proti meni” (Mt 12,30), ki je lahko samo oktroirana.

Prometejski *philanthropos tropos* je za človekoljubje, ki tuje bogove in kulture spoštuje, saj imajo svojo etiko, etos in *episteme* – ustvarjalno in spoznavno sposobnost, skratka svojo tradicijo smisla in cilja življenja in sveta. Za prometejski *humanitas* je prav množstvo različnosti – človeškega in naravnega sveta – gorivo, ki žene motor razvoja človeštva in je zato razlog za epistemični optimizem. Prav zahodna svoboda, v kateri žive ateisti, teisti in agnostiki, omogoča helensko filantropijo, ki je drugačna od monoteistične *caritas*. Pojmi grške človekoljubnosti, kot so *agape*, *philia*, *eros* ..., se nanašajo na človečnost med ljudmi, medtem ko krščanske *caritas* ni brez Boga in metafizike. Kristjan namreč ne ljubi bližnjega samo kot človek, ki pomaga človeku, zato ni samo materialni dobrotnik, ampak je tudi dobrotnik pričevalec in oznanjevalec vere. Zato kristjani nikoli niso sprejeli ciceronsko omikanega *humanitas*, ki je sinteza globlje senzibilnosti, rafiniranosti in dobrotnosti. Kristjani "ljubijo" samo s pomočjo Boga.

Grška filantropija v bistvu zavrača krščansko dogmo o "bratstvu" in namesto te uvaja koncept človeške "sorodnosti" (*gens*), za katero sta množstvo in različnost *sine qua non* za preživetje človeštva in sistema Zemlja. Današnji razmislek o krščanski *caritas* mora zato izhajati iz dejstev, ki so se nabrala v dva tisoč letih; mislim na ponavljajoče se nasilje in ubijanje v imenu "bratstva", "človekoljubja" in "enakosti kristjanov pred Bogom" od hekatomb poganov, ki so zavračali krščanstvo, do verskih vojn, ki so zdesetkale Evropejce, ter vse do modernih tehnologij terorja in smrti v "liberalnih" in brezbožnih totalitarnih sistemih z njihovimi milenarističnimi (krščanskimi) utopijami o koncu časov in rajju na zemlji, o tisočletnem rajhu, *mille ani dell'era fascista*, zmagi komunizma in koncu zgodovine itd. Monoteistične utopije raja, ki bo nastopil po koncu zemeljskega časa, so prevzeli monizmi 20. stoletja z obljubami o koncu zgodovine z zmago nacizma, fašizma in komunizma. Moderni in antični *paganitas* v bistvu nasprotujeta dogmi linearnega časa in razvoja zgodovine; to je koncept monoteizmov in monizmov, zato se morajo končati z utopijo/dogmo raja v nebesih ali na zemlji. Dogma linearnosti, ki vodi v utopijo, je torej že v antiki pokazala strahovito moč uničevanja kulturnih razlik, svobodne misli, zdravega razuma, ki je živel od kritične misli in stoletnih praks sožitja različnosti.

6. Religija razločevanja – *morbus catholica*

Sovraštvo do drugačnih, če ga gledamo v historičnem loku antike in srednjega veka, torej v časovnem razponu skoraj 1200 let, je stalna politika

bojujoče se cerkve, oprta na realno moč in citate iz *Biblije* o naukih in praksah Jahveja in Kristusa. Zato vatikanska cerkev stare metode religioznega nasilja – kulturni boj in verske vojne – prenese v novi vek in še naprej deluje kot institucija religije razločevanja; Vatikan iznajde inkvizicijo kot versko, ideološko in politično policijo; “iznajde” nove čarovnice, heretike in antikriste, sežiga knjige, ljudi, zatira svobodno misel in razvija posebne oblike okrutnosti. Vlada skupaj z vladarji in si podreja pravosodje države.

Mučenje in praksa obrnjenega dokaznega bremena (obtoženi mora dokazati nedolžnost) po zaslugi cerkve postaneta prevladujoči procesni metodi kazenskega prava; to kaže primer Pomponija Alegrija, ki razkriva resnične vrednote in inspirativno moč biblijskega nasilja. Študenta Alegrija, luteranca iz Padove, je inkvizicija 22. avgusta 1556 na trgu Navona v Rimu “živega skuhala v velikem kotlu, polnemu olja, smole in terpetina,” poroča moj daljni kolega Serrenisime, ambasador Beneške republike, ki piše, da se je študent “hrabro držal in zdržal petnajst minut vrenja, preden je izgubil zavest”. Razjarjeni Rimljani so le nekaj let pozneje truplo papeža Pavla IV., pred tem Velikega inkvizitorja, ki je zahteval tako strašno smrt, izkopal in vrgli v Tiberio.

Tudi katoliški škof Pierre Cauchon je za krivoversko Ivano Orleansko zahteval, naj izberejo les, ki bo gorel počasi in povzročil okrutno umiranje (1429). Primer je zanimiv zato, ker je bila Cerkev zaradi novih razmerij moči leta 1456 prisiljena priznati napako in sodbo razveljaviti, skoraj petsto let pozneje pa je Ivano razglasila za svetnico (1920). Ne pozabimo, da so zločini cerkve zločini po naravnem pravu in da ti nikoli ne zastarajo, kar pomeni, da moralne in politične posledice teh zločinov ne prenehajo.

Zastraševalna moč grozovitosti vedno navdušuje diktatorje, na primer Stalinovega tožilca Višinskega ali Himmlerja, ki SS organizira po vzoru jezuitov, vključno z absolutno zvestobo prvi zapovedi, ki se v nacistični varianti glasi: “*Meine Ehre heist Treue!*” (Moja čast se imenuje zvestoba!). Tako okrutno inventivnost je demonstriral vrh Titovih slovenskih komunistov, ko so pripadniki “slepo poslušnih”, torej absolutno zvestih organov za obračun s premaganci, KNOJ in OZNA, v Barbarinem rovu (Hudi kot, Laško) po koncu vojne leta 1945 mrtve in žive sovražnike – mladeniče, starce, ženske – zmetali v navpične rudniške jaške, v katerih so počasi umirali. Zločin so komunisti hoteli za večno skriti tako, da so vodoravne rudniške rove zasuli in na razdalji sto metrov večkrat pregradili. Toda tudi to ni pomagalo.

Tistega leta, ko je inkvizicija skuhala nesrečnega študenta (1556), je bila v zanikrni Ljubljani sinoda škofijske duhovščine. Urban Textor je že pred

tem načrtoval dolgoročni obračun s protestanti, ki so ga izpeljali Tomaž Hren in njegovi nasledniki. Na sinodi je mladi jezuit Sulenij Columna v slogu "ciceronske prikupnosti" in "afektirane skromnosti", torej v blebetavi maniri časa, podal *oratio* o dostojanstvu duhovništva. Po uvodnih besedah "o veličini duhovniškega dostojanstva, ki neznansko prekaša vsa druga človeška dostojanstva ... od kraljevskega do starševskega ... saj je božja ustanova ..., pa tudi duh je vedno višje od mesa", je nadaljeval: "Tudi take najdeš, ki se zmeraj opijajo z vinom in se kakor *svinje, ki jim je bila dana duša namesto soli*, neprestano valjajo v blatu naslad, ki od pijanosti večkrat pobruhajo mize, ki jih odnašajo s poedin in se naslednjega dne še skrokani znova nalokajo, ki, kakor se reče, sonca nikoli niso videli ne vzhajati ne zahajati, ki zapravljajo za vlačuganje vse, kar so lahko nagrabili. Zato se včasih primeri, da še omotični od nočne pijanosti ali umazani od krvi mesečne čišče odhitijo iz javnih hiš pred presveti Božji oltar in z istimi prsti darujejo Bogu Očetu brezmadežno jagnje, Jezusa Kristusa, in njegovo predragoceno kri, z istimi prsti, pravim, s katerimi so se ponoči nesramno dotikali gnusnega sramu vlačug ... Preblagi Bog, kaj je zagrešila tvoja Cerkev ... da si (jo) prepustil ... tako brezbožnim in brezobzirnim malopridnežem?"

Taki govori, v tistem času nobena redkost, danes na račun klera žal niso več mogoči, čeprav, upošteva vedno več odkritih dejstev *mutatis mutandis* potrjuje pravkar navedeni petsto let star opis delujočih vrednot/*ethosa* katoliškega klera. Dejstva kažejo na strukturni *morbis catholica*; pojem *morbis* pomeni tistega, ki je bolan in ki bolezen širi. Zato cerkev stoletja zla (zločinov) po naravnem pravu – mučenja, sežiganja ljudi, knjig, uničevanja grobov – ni prikrivala, saj je oblastno nasilje upravičevala kot metodo za obrambo vere ali s politično dogmo, da je vsaka oblast od Boga. Novejše zlo(čine) – kolaboracijo z nacizmom, ravnanje z Judi, podporo avtoritarnim režimom, finančne malverzacije, pedofilijo –, ki jih v sekularni družbi ne more teološko upravičiti, pa je, tako kot komunisti in nacisti, prikrivala, dokler je mogla.

7. Sklep

"Cerkev za mnoge postaja glavna ovira za vero; ti v njej več ne vidijo drugega kot človeško željo po moči" (1977); "Cerkev je umazana zaradi svojih lastnih ljudi" (2005); "Danes se na najgrozovitejši način razkriva, da najhujša grožnja Cerkvi ne prihaja od zunaj, temveč je rojena znotraj nje" (2010). Te izjave – kardinala Ratzingerja ali papeža Benedikta XVI. – so

izjave klerika, ki je že desetletja v ekipi dopuščevalcev in prikrivalcev “slabega”. Sicer pa takšna samokritika katoliškega klera *urbi et orbi* ne bo civilizirala, počlovečila. Vatikan bi še naprej prikrival in praktical pedofilijo, če ga ne bi v nasprotno prisililo pravosodje “odprte družbe”; šele država Italija in Evropska unija sta izsilili “preglednost, poštenost in odgovornost” Vatikanske banke, ki s perversnim imenom Inštitut za verska dela že desetletja pere umazan denar. Zato tudi danes Kristusov nauk v rokah klerikov, “ki ga pačijo s prisiljenimi razlagami in ubijajo s pohujšljivim življenjem”, ostaja “vklenjen v okove dobičkarstva” (Erazem Roterdamski, 1510). Vrh slovenskega klera ima srečo, saj mu zaradi nedelovanja pravne države ne bo sojeno za vrsto nadaljevanih kaznivih dejanj, za katera odgovarja po načelu *respondeat superior*.

Svet zaradi kristjanov vsekakor ni in ne bo boljši. Vatikan danes sekularizaciji – izločitvi cerkve iz države in politike – besno nasprotuje, saj je ne vidi kot možnost za počlovečenje cerkve. Tudi ekumenizem vidi kot priložnost za svoj primat med krščanskimi cerkvami, ne pa kot potrditel legitimnosti mnogih poti hoje za Kristusom. Zato Vatikanu druge krščanske cerkve upravičeno ne zaupajo. Krščanstvo je v svetu najbolj osovražena religija tudi zato, ker Vatikan globalizacijo vidi predvsem kot priložnost za evangelizacijo; za nezahodni svet je to religiozni imperIALIZEM zahoda. Ker Vatikan niti noče niti ne zmore ustvarjati teologije in prakse sodelovanja med religijami, mislim, da sploh ni sposoben prevzeti odgovornosti za duhovno razsežnost sveta, ki ni samo krščanska, ampak tudi muslimanska, judovska, budistična, hinduistična, šintoistična, animistična itd.

Sicer pa se za prihodnost religij ni bati; človek namreč ne more brez vere v bogove, tako kot ne more brez umetnosti, filozofije, znanosti in mitologije, ki so tudi prežete z duhovnim, transcendentnim in nadnaravnim.